

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АРТТЕРАПІЯ

для студентів

Освітньої програми: Психологія

Рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)

на здобуття освітнього ступеню: бакалавра

за спеціальністю: 053 Психологія

галузі знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Рівне – 2020

Робоча програма: Арттерапія
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія

Розробник: к.психол.наук, доц. Михальчук Ю.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології

Протокол від 27 серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри _____ доц. Михальчук Ю.О.
(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол від 27 серпня 2020 р. № 1

Голова _____ доц. Хом'як О.А.
(підпис)

Гарант освітньо-професійної програми «Психологія» зі спеціальності 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки рівня вищої освіти першого (бакалаврського)

доц. Мороз О.І. _____
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	нормативна	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
	Ступінь вищої освіти: бакалавр	- год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		- год.	- год.
		Лабораторні	
		40 год.	10 год.
		Самостійна робота	
		50 год.	80 год.
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Арттерапія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Мета: оволодіння сучасними фахівцями – психологами застосуванням арт-технік у груповій та індивідуальній психологічній роботі.

Завдання: ознайомити практичних психологів із використанням арт-технік в роботі з особистісними, мотиваційними та соціальними проблемами клієнтів, формами їх творчого самовиявлення.

Під час лабораторних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні психологи *набувають таких програмних компетентностей: ЗКЗ (загальні компетентності), СК (спеціальних, фахових компетентностей).*

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії,

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

СК12. Здійснювати практичну діяльність на волонтерських засадах

Результати навчання за дисципліною

Опанувавши дисципліну «Арттерапія», студенти повинні мати такі *програмні результати навчання:*

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ПР19. Виявляти готовність до соціального служіння та соціальної відповідальності, роботі на волонтерських засадах.

ПР20. Враховувати регіональну специфіку реабілітаційних центрів та громадських організацій, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Основи, історія та види арт-терапії. Застосування і можливості арттерапії. Сутність арт-терапії. Види арт-терапії. Хід арт-терапевтичної сесії. Особливості використання арт-терапії в роботі з дошкільниками

Література: основна [2, 4, 5] допоміжна [8, 11, 16, 18]

Тема 2. Графічні арт-техніки. Особливості роботи з фарбами, олівцями, фломастерами та допоміжними засобами для них (пензли, ролики, губки тощо); використання графічних арт-технік у психодіагностичній та психокорекційній роботі.

Література: основна [1, 2, 4, 5] допоміжна [10, 12]

Тема 3. Психомалюнок в арт-техніках. Способи інтерпретації психомалюнків в психодіагностиці. Класичні діагностичні засоби. Види малюнків у відповідності до особистісної типології К. Г. Юнга. Кольорова карта для арт-терапії. Інтерпретація ліній. Індивідуальні та групові форми використання психомалюнків у психокорекції. Специфіка використання психомалюнків в роботі з дітьми. Ігрові форми роботи. Використання малюнку для визначення розумового розвитку дитини.

Література: основна [1, 5, 6, 7] допоміжна [13, 14, 15, 18]

Тема 4. Арт-техніки роботи з папером. Техніки колажування. «Художня арена».

Література: основна [2, 4, 5, 6] допоміжна [8, 10, 11, 17]

Тема 5. Арт-техніки у парній роботі. Одночасне малювання в групі без попереднього вибору теми. Одночасне малювання з попереднім вибором теми. «Кооперативне малювання». Одночасне малювання в межах індивідуальних територій. Одночасне малювання з можливим переміщенням на чужі території. Груповий колаж або скульптура.

Література: основна [2, 4, 5] допоміжна [8, 9, 11, 16, 17, 18]

Тема 6. Використання арт-технік у психокорекційній роботі з сім'ями. Почергове малювання в групі. «Інтерпретації». Абстрактно-символічні або метафоричні портрети членів сім'ї. «Сімейний конфлікт». «Глухий телефон». «Сімейні проблеми».

Література: основна [3, 6, 7] допоміжна [11, 17]

Тема 7. Арт-терапія в груповій психологічній роботі. Використання арт-технік в практиці казкотерапії. Малювання історій виникнення конфліктів.

Література: основна [3, 5, 6, 7] допоміжна [11, 13, 14, 15]

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												

Змістовий модуль 1. Арттерапія як напрям психотерапії												
Тема 1. Основи, історія та види арт-терапії. Застосування і можливості арттерапії	12			4		8	12			2		10
Тема 2. Графічні арт-техніки	14			6		8	14			2		12
Тема 3. Психомалюнок в арт-техніках	14			6		8	14			2		12
Тема 4. Арт-техніки роботи з папером	14			6		8	14			-		14
Змістовий модуль 2. Арттехніки в консультативній та психотерапевтичній практиці												
Тема 5. Арт-техніки у парній роботі	10			6		4	10			2		8
Тема 6. Використання арт-технік у психокорекційній роботі з сім'ями	14			6		8	14			-		14
Тема 7. Арт-терапія в груповій психологічній роботі. Використання арт-технік в практиці казкотерапії	12			6		6	12			2		10
Усього годин	90			40		50	90			10		80

5.Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи, історія та види арт-терапії. Застосування і можливості арттерапії	4/2
2	Графічні арт-техніки	6/2
3	Психомалюнок в арт-техніках	6/2
4	Арт-техніки роботи з папером	6/-
5	Арт-техніки у парній роботі	6/2
6	Використання арт-технік у психокорекційній роботі з сім'ями	6/-
7	Арт-терапія в груповій психологічній роботі. Використання арт-технік в практиці казкотерапії	6/2
	Разом	40/10

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Основи, історія та види арт-терапії. Застосування і можливості арттерапії	8/10
2	Графічні арт-техніки	8/14
3	Психомалюнок в арт-техніках	8/12
4	Арт-техніки роботи з папером	8/12
5	Арт-техніки у парній роботі	4/8
6	Використання арт-технік у психокорекційній роботі з сім'ями	8/12
7	Арт-терапія в груповій психологічній роботі. Використання арт-технік в практиці казкотерапії	6/12
	Разом	50/80

7. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Арттерапія як напрям психотерапії				
Тема 1. . Основи, історія та види арт-терапії. Застосування і можливості арттерапії	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Техніка «Малюнок музики». Техніка роботи із солоним тістом (мукосольки)	основна [2, 4, 5] допоміжна [8, 11, 16, 18]	2
Тема 2. Графічні арт-техніки	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Техніка каракуль і плям. Техніка «Глиняні каракулі». Робота з мандалами. Виготовити вибіб за технікою воскового живопису.	основна [1, 2, 4, 5] допоміжна [10, 12]	3
Тема 3. Психомалюнок в арт-техніках	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Техніка «малювання за допомогою клубка». Техніка «Дерево». Техніка «Автопортрет»	основна [1, 5, 6, 7] допоміжна [13, 14, 15, 18]	3
Тема 4. Арт-техніки роботи з папером	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Техніка колажування: виготовити колаж «Моя група». Виготовити	основна [2, 4, 5, 6] допоміжна [8, 10, 11, 17]	3

		виріб за технікою пап'є- маше		
Змістовий модуль 2. Арттехніки в консультативній та психотерапевтичній практиці				
Тема 5. Арт-техніки у парній роботі	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Вправи із сірниками. Техніка «Лінія життя». Техніка «Колаж життя». Малюнок «Герб моєї сім'ї»: обговорення малюнків в парах / трійках.	основна [2, 4, 5] допоміжна [8, 9, 11, 16, 17, 18]	3
Тема 6. Використання арт-технік у психокорекційній роботі з сім'ями	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Вправа «Казкова сім'я». Техніка «Моя сім'я в 5 років» та Техніка «Моя сім'я зараз». Техніка «Емоційні портрети членів сім'ї». Техніка «Спільна діяльність в сім'ї». Техніка «Символічне зображення сім'ї»	основна [3, 6, 7] допоміжна [11, 17]	3
Тема 7. Арт-терапія в груповій психологічній роботі. Використання арт-технік в практиці казкотерапії	Підготовка до практичного заняття, виконання психотехнік, робота з психотехніками	Написати психотерапевтичну казку для дитини молодшого шкільного віку по зменшенню шкільної тривожності. Обрати 5 притч, які є повчальними для Вас особисто та виділити їх головну ідею (повчальний зміст)	основна [3, 5, 6, 7] допоміжна [11, 13, 14, 15]	3

8. Індивідуальні завдання

1. Особливості проведення вправ з кольорами.
2. Принципи роботи з папером. Види роботи з папером.
3. Принципи пісочної терапії.
4. Проективна психодіагностика в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
5. Психокорекція в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
6. Принципи роботи з глиною.
7. Арт-техніки роботи з природними та синтетичними матеріалами.
8. Арт-терапевтична робота з тканиною.
9. Створення колажів у арт-терапевтичній роботі.
10. Арт-техніки у формуванні практичних навичок у пізнанні оточуючого світу.
11. Арт-техніки у розкритті „Я-образу”.
12. Арт-техніки у пізнанні життєвої перспективи особистості.
13. Арт-техніки у психокорекційній роботі з конфліктами.
14. Арт-техніки у психокорекційній роботі з емоційною сферою особистості.
15. Арт-техніки у парній роботі.
16. Арт-терапевтичні вправи для групової роботи.
17. Робота з арт-техніками в поєднанні з музикою і звуками.
18. Використання театральних елементів в арт-техніках.
19. Використання арт-технік в практиці казкотерапії.

Форми контролю: опитування, перевірка рефератів, експертне оцінювання дискусії, аналіз роботи.

9. Методи навчання

I. Організація, самоорганізація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності за джерелом передання і сприймання навчальної інформації: словесні (розповідь, бесіда, лекція, пояснення, інструктаж) і практичні (вправи, алгоритмізація, практична робота, активне соціально-психологічне навчання);

за ступенем самостійності мислення студентів: репродуктивні і творчі методи;

за логікою передання і сприймання навчальної інформації: індуктивні (узагальнення), дедуктивні(конкретизація), аналітичні, синтетичні – навчальний аналіз, синтез, установлення причинно-наслідкових зв'язків;

за ступенем керівництва навчальною роботою студентів: самостійна робота студентів, робота з книгою.

II. Стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності

Дидактичні (ділові, ситуативно-рольові та ін.) ігри, навчальні дискусії, інтерактивні методи навчання

III. Контроль і самоконтроль, аналіз та оцінювання результатів навчання

Індивідуальне і фронтальне опитування, письмові контрольні роботи

10. Методи контролю

- Поточне тестування.
- Перевірка завдань самостійної роботи.
- Перевірка індивідуальної роботи.
- Поточний контроль.
- Семестрова форма контролю.

11. Питання до заліку з курсу

1. Сутність арттерапії
2. Види арттерапії
3. Хід арттерапевтичної сесії
4. Особливості використання арт-терапії в роботі з дошкільниками
5. Принципи використання психомалюнків в арт-терапії.
6. Специфіка використання психомалюнків в роботі з дітьми.
7. Особливості проведення вправ з кольорами.
8. Принципи роботи з папером.
9. Види роботи з папером.
10. Принципи пісочної терапії.
11. Проективна психодіагностика в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
12. Психокорекція в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
13. Принципи роботи з глиною.
14. Арттехніки роботи з природними та синтетичними матеріалами.
15. Арттерапевтична робота з тканиною.
16. Створення колажів у арт-терапевтичній роботі.
17. Арттехніки у формуванні практичних навичок у пізнанні оточуючого світу.
18. Арттехніки у розкритті „Я-образу”.
19. Арттехніки у пізнанні життєвої перспективи особистості.
20. Робота з мандалами в арттерапії
21. Арттехніки у психокорекційній роботі з конфліктами.
22. Арттехніки у психокорекційній роботі з емоційною сферою особистості.
23. Арттехніки у парній роботі.
24. Арттерапевтичні вправи для групової роботи.
25. Робота з арттехніками в поєднанні з музикою і звуками.
26. Використання театральних елементів в арттехніках.
27. Використання арт-технік в практиці казкотерапії.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування, самостійна робота							Підсумковий контроль / залік	Сума
Змістовий модуль №,2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	40	100
5	5	6	6	6	6	6		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

12. Шкала оцінювання: національна та ECTS

12. Шкала оцінювання: національна та ECTS			
Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю

			повторного складання
0-34	Ф	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13.Методичне забезпечення

1. Підручники.
2. Роздатковий матеріал.Психодіагностичні методики
3. Мультимедійні засоби. Презентації.

14. Рекомендована література

Основна

1. Дилео Д. Детский рисунок: диагностика и интерпретация / Д. Дилео. – М. : Апрель Пресс, Изд-во Эксмо-Пресс, 2001.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. Практикум по креативной терапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, Т. Грабенко. – СПб. : Речь, 2001.
3. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми / М.В. Киселева. – СПб. : Речь, 2016.
4. Тарарина Е. Практикум по арт-терапии: шкатука мастера / Е. Тарарина. – Луганск, 2013.
5. Тарарина Е. Супервизия в арт-терапии: сложные случаи и деликатные темы в работе психолога мастера / Е. Тарарина. – Киев, 2018.
6. Ферс Г. М. Тайный мир рисунка. – СПб. : Европейский дом, 2000.
7. Штейнхардт Л. Юнгианская песочная психотерапия / Л. Штейнхардт. – СПб. : Питер, 2001.

Допоміжна

8. Бук Д. Методика ДДЧ // Альманах психологических тестов. Рисуночные тесты. – М. : КСП, 1997. С. 56 – 145.
9. Психогимнастика в тренинге / [под ред Н. Ю. Хрящевой]. – СПб. : Речь, 2000. – С. 121.
10. Речицкая Е.Г., Сошина Е.А. Развитие творческого воображения младших школьников в условиях нормального и нарушенного слуха / Е.Г. Речицкая, Е.А. Сошина. – М. : ВЛАДОС, 2000. –С. 62-67, 70-73.
11. Романова Е.С. Графические методы в практической психологии / Е.С. Романова. – СПб. : Речь, 2001.
12. Теслюк П. В. Проблеми символічної репрезентації психіки суб'єкта // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №6. – С. 17-20.
13. Тренинг развития жизненных целей / [под. ред. Е. Г. Трошихиной]. – СПб.: Речь, 2001. С. 181 – 182.
14. Ширн Ч., Расселл К. Рисунок семьи как методика изучения детско-родительских взаимоотношений // Альманах психологических тестов. Рисуночные тесты. – М. : КСП, 1997. – С. 27-285.
15. Шоттенлоэр Г. Рисунок и образ в гештальттерапии. СПб.: Изд-во Пирожкова, 2001.
16. Шумакова Л. П. Групове проєктивне малювання – це імпровізований танок // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №1. – С. 15 – 18.
17. Яблонська Т. М. Тренінг педагогічної рефлексії для студентів та вчителів // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №3. С. 12 – 13.
18. Яценко Т. С. По той бік символіки психомалюнків // Практична психологія та соціальна робота. 1999. №7. С. 25 – 26.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://www.psy-science.com.ua/PsInsUa.html>
2. http://www.social-science.com.ua/jornal_content/